

NIZOZEMSKÉ

LISTY

O B Č A S N Í K

Č E C H Ů

A

S L O V Á K Ů

V

H O L A N D S K U

č í s l o (2)

1996

NIZOZEMSKÉ

LISTY

Vydává Spolek Čechů a Slováků v Nizozemí

Postbus 5002, 1800 TA ALKMAAR

Bankovní spojení: RABOBANK 32 63 62 118

POSTBANK 6065337

p/a Jupiterstraat 17,

1562 WL KROMMENIE

Tisk tohoto čísla: Redakční rada

NA VYSVĚTLENOU TOHOTO ČÍSLA NIZOZEMSKÝCH LISTŮ

Toto mimořádné číslo vlastně ani číslem není, i když jsme mu z administrativních důvodů číslo 2 přisoudili. Vzniklo u příležitosti XI. populárně vědeckého symposia (2.11.96), aby jeho návštěvníky seznámilo s existencí Nizozemských Listů a případně je získalo mezi své odběratele a příznivce. Nebude rozesíláno poštou podle našeho stálého adresáře, ale naši odběratelé o nic nepřijdou, celý obsah tohoto útlého "poločísla" bude zařazen do připravovaného dvojčísla 2-3, které vyjde před Vánocemi.

Jsme si vědomi, že v časovém rozvrhu vydávání jednotlivých čísel jsme pozadu, za což se upřímně omlouváme. Snažíme se však v rámci našich možností odstranit větší nedostatky, které Listy v minulosti provázely, zejména tiskové a reprodukční chyby a též tematiku přizpůsobit více zájmu, poptávce a přáním čtenářů. V budoucnu se budeme snažit dodržet stanovený ediční plán nejméně čtyř čísel v roce, každé přibližně o 40 stránkách (pokud budeme nuceni zůstat u formátu A4 a xeroxového tisku, jako je tomu dosud).

Jak jste si snad všimli, redakce Listů se po dlouhém roztěkaném a většinou neproduktivním tápání konečně ustálila ve formě pětičlenné redakční rady, jejíž členové jsou ochotni část svého času a své zkušenosti Listům věnovat. V popředí jejich snahy je též nutnost prohloubení styku se čtenářem, k čemuž potřebujeme vaši pomoc, především z řad pravidelných odběratelů. Investujete-li do nás list papíru, obálku, jednu poštovní známku a deset minut času, můžete nám napsat co byste v Listech chtěli mít, co v nich postrádáte, ale také co v nich mít nechcete. Rádi si dáme poradit jak obsah Listů usměrnit.

Za vaši pomoc náš upřímný dík.

Redakční rada:

Líba v. Dijk (vedoucí), Eva Horová, Mirek Kabelá, Ladislav Malinský, Igor Šedo.

I N F O R M A C E

o volbách do Senátu Parlamentu České republiky

Na základě rozhodnutí prezidenta České republiky o vyhlášení voleb, uveřejněného ve Sbírce zákonů pod č. 12/1996 Sb., jsou volby do Senátu Parlamentu České republiky vyhlášeny **na pátek 15. 11. 1996 a sobotu 16. 11. 1996.**

Nařízení vlády České republiky č. 126/1996 Sb., které bylo dne 17. 5. 1996 publikováno a zároveň nabylo účinnosti, stanoví, že obecní úřad, jimž se rozumí též městský úřad, úřad města, v hl. m. Praze obvodní nebo místní úřad a v územně členěných statutárních městech úřad městského obvodu nebo městské části, který má do zvláštního seznamu voličů zapsat voliče, jenž jako důvod zápisu uvede, že nemá trvalý pobyt na území České republiky, vyzve tohoto voliče k podpisu čestného prohlášení. Čestným prohlášením se potvrzuje, že vykonává volební právo jako volič zapsaný pouze do tohoto seznamu (k uzavření zvláštního seznamu dochází dva dny před zahájením voleb). Čestné prohlášení přiloží obecní úřad ke zvláštnímu seznamu voličů.

Stejným způsobem postupuje okrsková volební komise, před kterou se v den voleb dostaví k hlasování volič, jenž uvede, že není zapsán do seznamu voličů proto, že nemá trvalý pobyt na území České republiky, tzn. ten volič, který se z jakéhokoliv důvodu nezapsal do zvláštního seznamu voličů před jeho uzavřením.

Vládní nařízení dále stanoví, že okrsková volební komise, před kterou hlasoval volič bez trvalého pobytu na území České republiky, zapíše tomuto voliči do cestovního dokladu České republiky údaj o tom, že hlasoval ve volbách s uvedením data tohoto hlasování. **Z tohoto důvodu je nezbytné, aby volič bez trvalého pobytu na území České republiky disponoval v den voleb, ve volební místnosti, platným cestovním dokladem.** Státní občanství České republiky lze rovněž prokázat předložením osvědčení o státním občanství České republiky (vydaném po 8. 5. 1969) nebo vysvědčením o právní způsobilosti k uzavření manželství, je-li v něm údaj o státním občanství České republiky uveden.

K podmínkám, za kterých státní občan České republiky bez trvalého pobytu na území České republiky může realizovat své aktivní volební právo, náleží:

- věk 18 let dosažený alespoň druhý den voleb,
- neexistence překážky ve výkonu volebního práva,
- zápis do zvláštního seznamu voličů nebo do výpisu ze zvláštního seznamu,
- osobní přítomnost na území České republiky při hlasování.

Volby se konají ve dvou dnech. První volební den začíná hlasování ve 14.00 hod a končí ve 22.00 hod., druhý volební den začíná hlasování v 07.00 hod. a končí ve 14.00 hod.

Něco historie.

Česká a slovenská krajanská spolková činnost v Nizozemsku byla a je, jako asi každá spolková činnost vždy a všude, poplatná době. Žádná krajanská komunita na světě není homogenní (dá se říci zaplat'pánbůh). Logicky to znamená, že i spolková činnost takové krajanské společnosti se rozpadá na aktivity jednotlivých zájmových skupin. V letech sedmdesátých a osmdesátých existovalo v Nizozemsku několik sdružení, s nejrůznějšími zaměřením: Sokol, Exilový skauting, spolek Comenius a další.

Čeští lékaři, žijící v Holandsku, se někdy v osmdesátých letech domluvili na uspořádání "něčeho" pro sebe a své kolegy, něco ve smyslu symposia; měly to být přednášky, které by byly zajímavé jak pro odborníky, tak i pro širší veřejnost. Pořádající skupinka se rozhodla vytvořit formální "spolek". Doufali, že snad se najdou příští rok noví nadšenci, kteří si organizaci podobného setkání vezmou na sebe. První "symposium" se konalo v roce 1986 v konferenčním sálku Elisabeth Gasthuis v Haarlemu. Štafetu v dalším roce skutečně převzala jiná, zčásti z nových lidí se skládající skupina. Druhé symposium se konalo v roce 1987 v Alkmaaru. Tato skupina pak pokračovala ve více méně stejném složení. Symposia se potom konala každý rok, poslední léta pravidelně v Heemstede, v restauraci Groenendaal. Vyjimku tvořilo setkání v roce 1992, které bylo uspořádáno v Naardenu, u příležitosti 400 let od narození Jana Amose Komenského.

Náplň.

Symposia mají celých deset let stejnou formuli: několik zajímavých přednášek na nejrůznější témata, hudební vložku, a dost času na popovídání si se starými i novými známými. Pořadatelům se vždy podařilo získat dobré řečníky, kteří svými přednáškami stimulovali posluchače k následné diskusi.

Tato stránka nestačí na podrobné vyjmenování všech témat, která se za uplynulých deset let dostala do programu. Takže jen něco a stručně: hospodářská a politická situace v Československu, národnostní otázku v Sovětském svazu, národnostní citění Čechů a Slováků, výtvarné umění osmdesátých let v Československu, psychologické problémy emigrace v první a druhé generaci, emigrantské sny, nebezpečí jaderné energie, škodliviny v potravinách, vývoj srdeční chirurgie v Československu, Eurotransplant, akupunktura v neurologii, problémy dvoujazyčnosti, literární díla Havla a Kantůrkové, Komenský a smysl české emigrace, umělá inteligence, morálka dnešní společnosti, stav školství v Čechách a v Nizozemí (diskuse s mladými Čechy), atd. atd.

Mezi řečníky byli i někteří krajané z ciziny: M. Povolný (USA), J. Adámek (Belgie), K. Hvíždala (Německo), Vl. Škutina (Švýcarsko), atd. O hudební vložku se postarala celá řada hudebníků a Holandska i z ciziny, m.j. houslisti Rousovi a P. Šorm, kytarové duo Steidl a Irving, písničkář J. Hutka, folková skupina z Bratislavy atd. Na každém symposiu byla též příležitost si koupit české knihy (před listopadem 1989 především knihy vydávané exilovými nakladatelstvími), desky a videokazety. Několikrát se současně konala výstava výtvarných děl českých umělců žijících v Holandsku (Kučera, Pražská, Šefl, atd.). Ani na žaludek se nezapomínalo - vždy bylo k dispozici výborné domácí pečivo.

Smysl.

Přes již zmíněné heterogenní složení české a slovenské krajanské společnosti v Nizozemsku se ukázalo, že se lidé rádi sejdou, když se jim nabídne dobrý a pestrý program. Důvody k účasti na symposiu jsou nejrůznější: potřeba si popovídat, setkat se se starými přáteli, se kterými se jinak člověk celý rok nevidí, ale i poslechnout si něco, co vás zajímá.

Složení publika se rok od roku částečně mění, což je pravděpodobně dáno rychle se měnící společenskou a tím i osobní situací ve vztahu k České a Slovenské republice. Možná je tu i vliv výběru témat. Například téma, zvolené pro symposium v roce 1995 - školství - přitáhlo hodně mladých lidí, často druhou generaci emigrace, ale i mladé lidi, kteří nyní v Holandsku studují nebo přechodně pracují.

Každým rokem se vrací otázka - má pořádání symposia ještě stále smysl? Budeme si ji klást asi i dnes. Odpověď zatím vždy byla nakonec kladná. Jsem zvědavá, zda tradice symposií přežije rok 2000!

Zpráva o pátém "INFORMAČNÍM DNU" na rezidenci českého velvyslanectví

12. října 1996 se na rezidenci českého velvyslanectví v Den Haagu konal již po páté tak zvaný "Informační den", pořádaný Spolkem demokratických Čechů a Slováků v Nizozemí.

Krátce po založení Spolku se skupina jeho spolupracovníků (Jarka van Unnik, Líba van Dijk, Helena Orlová), rozhodla uspořádat první takový den: byl určen Holanďanům, kteří nějakým způsobem spolupracují s Českou nebo Slovenskou republikou. Formule takového setkání byla celkem jednoduchá: vypátrejme lidi, kteří mohou něco užitečného nebo zajímavého o své činnosti povědět ostatním, kteří se o naše staré vlasti zajímají, a dejme jim příležitost. Publikum se skládalo z podobných osobností. Všichni byli vždy přivítáni velvyslanci, a měli možnost si navzájem popovídat a vyměnit zkušenosti. Vždy to byl úspěch.

Formule pátého, posledního Informačního dne, byla poněkud jiná. Ve spolupráci s Platform Gemeentelijk Vredesbeleid (PGV), což je součást Svazu nizozemských obcí (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, VNG), bylo rozhodnuto uspořádat setkání tématické, zaměřené na problémy související s družbami (stedenbanden) mezi nizozemskými a českými/slovenskými městy. Program se opíral o jednu základní otázku: jak docílíme toho, aby partnerství mezi českými/slovenskými a nizozemskými městy zůstalo živé a smysluplné?

Přítomné přivítal pan velvyslanec Mihule. Paní José Siemens (PGV) krátce nastínila historii a současný stav partnerských svazků mezi našimi zeměmi, dvě absolventky nizozemských universit (Rianke Barten - Slavische Taal en Letterkunde Groningen, en Babette van der Padt - Erasmus Universiteit Rotterdam) prezentovaly nejdůležitější závěry svých studií, které se zabývaly problematikou spolupráce na městské a provinční úrovni, pan Rob Oechies (Purmerend) vyprávěl o velmi úspěšných společných akcích s východočeskou Jihlavou. Odpoledne se diskutovalo pod vedením "fóra", složeného z panů Roba Spiese (Haarlem - Světlá nad Sázavou), Arieho Kooymana (Barendrecht-Louny) a José Siemens o nejrůznějších problémech, ponejvíce o problému finančním.

O zpestření programu se postaral Dr. Mirek Kabelka, který se ve svém (bohužel nutně časově omezeném) projevu věnoval "kulturním rozdílům všeobecně, a mezi Holanďany a Čechy zvláště."

Několik závěrů.

- * PGV, VNG a další organizace vyvinuly profesionální síť k podpoře aktivit v rámci družeb, kterých je již jen mezi Českou republikou a Nizozemskem víc než 65!
- * Partnerská spolupráce je na holandské straně většinou řízena z "radnice", často ale také nezávislými občanskými sdruženími, které dostávají na svou činnost od obce peníze. Nejlépe funguje konstrukce, kdy obě tyto složky úzce spolupracují.
- * Na české straně jsou družby ještě stále záležitostí téměř výlučně "radnic". Problém vzniká v okamžiku, kdy je potřeba aktivity rozšířit, získat nové lidi, atd., aby družba "nezkostnatěla".
- * K dalším problémům patří jazyková nevybavenost Čechů a Slováků a nerozhodnost při plánování společných akcí.
- * K tomu, aby bylo možné dobře skloubit formu organizace s konkrétními aktivitami, je třeba mít jasno v cílech, kterých chceme dosáhnout: takové cíle si holandská strana většinou jasně zformulovala; otázka je, zda se tyto cíle skutečně kryjí s cíly (či potřebami) českých a slovenských partnerů.

Prostřednictvím PGV byly rozeslány pozvánky všem nizozemským městům, která takovou družbu mají (je jich už víc než 65!). Bohužel se setkání konalo v době kolem podzimních prázdnin, a kromě toho v době, kdy se zřejmě rozhodl kde který spolek něco pořádat. Bohužel se nepodařilo získat adresy těch, kteří se zúčastnili minulých setkání. Možná proto nebyla návštěvnost taková, jakou bychom si byli přáli, a je to škoda. Přesto je snad možné říci, že setkání splnilo svůj účel. Ti, kteří přišli (celkem asi 25 lidí), měli možnost si navzájem vyměnit názory a získat odpovědi na některé své otázky.

Nejdůležitější je asi to, že se všichni přítomní shodli v názoru, že spolupráce s českými a slovenskými partnery smysl má, je přínosem i pro holandskou stranu. Všichni do Čech a na Slovensko rádi jezdí, mají tam plno přátel, a mají naše země rádi. Lepší "reklamu" si Česká a Slovenská republika nemohou přát.

Ve dnech od 24. října do 9. listopadu probíhá v Den Haagu akce nazvaná Dny české kultury. Haagské České centrum ve spolupráci s Velvyslanectvím České republiky a s českými ministerstvy tak představí nizozemskému publiku alespoň část kulturního dění v České republice.

Budou to výstavy (divadelní dekor, český kreslený film, díla českých uměleckých fotografů), vystoupení Českého komorního baletu a retrospektivní cyklus filmů Jiřího Menzla. K té příležitosti uveřejnil Haagse Courant článek Berta Jansmy o tomto režisérovi. (pátek 18.10.'96)

Dovolujeme si vám zde předložit výtah z uvedeného článku; který byl napsán na základě rozhovoru novináře Jansmy s panem Menzlem.

Se svými "Ostře sledovanými vlaky" (1967) vyhrál Oskara; druhého téměř, s filmem "Vesničko má středisková" (nominace 1987): Jiří Menzel, jedna z hvězd české Nouvelle Vague v letech šedesátých. Tehdy mezi kolegy-režiséry jako jsou Miloš Forman, Jan Němec, Vojtěch Jasný, Ivan Passer a Věra Chytilová.

Český film byl v té době tzv. "arthouses" vysoce ceněným šperkem. Podle slov spisovatele Jiřího Muchy (syna malíře Muchy), získalo tenkrát Československo víc mezinárodní pozornosti díky filmu, než díky jiným kulturním nebo průmyslovým aktivitám.

Dopad sovětské tlapy v roce 1968 byl proto tím citelnější. Filmaři emigrovali. Pokud zůstali ve své zemi, museli se přizpůsobit: hrát si na schovávanou, nebo si vypěstovat řeč, kterou bylo možné říci zasvěcenému divákovi i to, co se oficiálně říci nesmělo. Spisovatel Škvorecký byl na návštěvě u Miloše Formana v Paříži, když v radiu slyšel, že Jiří Menzel vystoupil z mezinárodní poroty filmového festivalu v Locarnu. Z protestu proti tomu, že tam byly vítány filmy ze

"země, která naši zemi okupuje, a která tvrdí, že ví lépe než Čechoslováci, co je pro Československo dobré." "Až zase jednou přijedu do Prahy," psal Škvorecký, "budu říkat panu Menzlovi Sire."

IRONIE

Rusové jsou pryč, komunisté v menšině a Slováci se oddělili. Menzel je tu stále. Královský majestát úsměvu. Žádná politická veličina; jeho angažovanost je angažovanost lidská, něco mezi ironií a soucítěním. Ve svých filmech je advokátem Hrabala. V divadle - čistá komedie. Němci ho kdysi požádali, aby režíroval v Berlíně "Blechu v uchu" od Feydau'a. "Protože neměli nikoho se smyslem pro humor," řekl tehdy Menzel. Nyní režíruje stejnou hru ve Vinohradském divadle v Praze. Přípravuje natáčení filmu podle Hrabalovy knuhy "Jak jsem obsluhoval anglického krále." Financování tohoto filmu není ještě zcela zajištěno. "Přišel by mi vhod nizozemský ko-producent," zkouší to Menzl. "A také mám prostor pro holandské herce."

58-ti letý Čech přijíždí do Den Haagu na Dny České kultury, kdy proběhne také retrospektivní cyklus jeho filmů (Ostře sledované vlaky, Skřivánci na niti, Postřižiny, Vesničko má středisková a Osudy vojáka Ivana Čonkina).

Rozhodnutí vybrat Menzla jako představitele českého filmu je více než správné.

"Mnoho lidí emigrovalo, ale já jsem chtěl zůstat," říká o roce 1968. Rozhodnutí, které nebylo snadné. Několik let nemohl točit; když film "Skřivánci na niti" zůstal ve skladu, udělal tak zvaný "socialistický" film, "Kdo hledá zlaté dno". "Abych ukázal, že mám kladný postoj k lidu a vládě," říká se sarkastickým úsměvem. "Ale jako každý moralistický film, byl špatný."

LÁSKA

Česká kultura má řadu slavných osobností, které se nápadně vyhýbaly oficiálnímu postavení, snažily se zůstat na stejné úrovni se svým publikem. Tomuto svému chování pak také vděčí za svůj styl, svou velikost a svůj neuchopitelnou, typicky českou identitu. Takový byl Hašek, autor "Švejka," a takový je také Bohumil Hrabal. "Film je gesto, vyjadřující lásku k lidem," citoval Menzel kolegu Ewalda Schorma, když přijímal Oskara. "A když jde o lásku, je Hrabal ten pravý člověk. Proto mu sloužím."

Teď, kdy připravuje filmový skript podle Hrabalova "Jak jsem sloužil anglickému králi," říká: "Hrabal je největší žijící český spisovatel. Patří do stejné řady jako Jaroslav Hašek, Jan Neruda a Karel Čapek. ... Poznal jsem ho, když jsem režíroval jednu jeho povídku z Perliček na dně. Tehdy mně dal číst svůj manuskript "Ostře sledované vlaky". Fascinují mě na něm dvě stránky jeho povahy: jeho upřímný, láskyplný zájem pro předmět jeho práce - člověka. A jeho velký smysl pro humor. Typicky český humor, který není nikdy sentimentální."

Humor je Menzlův koníček. "Škoda každého metru filmu, který je příliš seriózní," řekl kdysi. "To, co se dá říci s humorem, si lidé pamatují."

RUSKY

Nápadné je, že Menzlův poslední film, který mimochodem nebyl na festivalu v Cannes dobře přijat, je "ruský": zfilmování Wojnowitsjova bestselleru "Ivan Čonkin". "Byl jsem požádán britským producentem. Ten koupil filmová práva, pokusil se o

zfilmování v Rusku, ale to se nezdařilo. Myslel si, že já jsem ten pravý, který to dokáže. Protože ta kniha má něco společného se Švejkem, i když já si myslím, že tu jsou podstatné rozdíly. Řekl jsem ano, pod podmínkou, že budu moci filmovat v Čechách, ale v ruštině a s ruskými herci. Taky by mi připadalo absurdní, kdyby někdo nechal Švejka mluvit rusky."

Menzel natáčel exteriery na místě s pikantní historií: v Milovicích. Po dlouhá léta pro Čechy zakázaný sovětský vojenský prostor. Menzlůvi se natáčení líbilo: "Práce s Rusy je fantastická. Mají nekonečnou trpělivost a jsou to nejlepší herci na světě." Nepovažuje svůj film za "podivný". "Je to sice anglicko-francouzsko-česká koprodukce, ale je to rozpoznatelně lidské a ten aspekt je všude na světě stejný."

Postavení filmu v demokratické České republice je mezitím stejně složité jako jinde v Evropě. "Film je drahý luxus. Náklady na produkci hraného filmu už není možné vydělat pouze v jedné zemi. Film je třeba prodat, pracovat v koprodukcích. Přitom ale je třeba zachovat "esprit", duši své země. Krásný příklad je holandský film "De Noorderlingen". Strašně krásné, s humorem, který miluji." Menzel viděl tento film v Berlíně, ne v českém kině. Chvilí mlčí. "Bohužel se těžko prodává. V Praze se hrají hlavně americké filmy."

DUSTIN HOFFMAN

Bolestivě při tom konstatování vzdychne. "Všechny noviny, časopisy a filmové magaziny píšou o amerických hvězdách. Každé školní dítě ví víc o Dustinu Hoffmanovi než o filmech z vlastní země. Všechny filmové reportáže jsou z Hollywoodu. Hollywood, Hollywood. Strašné."

Jiří Menzel se to ještě pokusí vysvětlit: "Kdysi jsme měli v Evropě řeckou kulturu, potom italskou a potom francouzskou. No a teď americkou. A já se obávám, že to už se nezmění." Jeho poslední vzdech má jen ten nejmenší nádech ironie: "Budu rád, když umřu před tím, než se všichni zblázní docela."

Úvaha aktuálně historická

Tradiční referát o česko-holandském kulturním dění je za letní prázdninové období velmi hubený a tak můžeme věnovat více místa výstavě skupiny Radar v Komenského muzeu, kterou 20.července zahájil ředitel muzea Mark van Hattem. Podle informací na velmi sporadicky rozesílaných pozvánkách byla tato výstava jakousi informační předehrou k plánované velké výstavě skupiny Radar na podzim příštího roku v Naardenu. Tato předehra měla vzbudit zájem obecnosti o připravovanou výstavu, ale soudě podle návštěvnosti vernisáže tuto náborovou funkci příliš úspěšně nesplnila, neb odpočítám-li delegaci naší ambasády a Českého centra, pořadatele, vzácně ochotné dámy nabízející občerstvení a osoby zájmově na výstavě interesované, snadno se dopočítáme přibližně deseti návštěvníků, což je i na letní období poněkud málo. Protože na rubu seznamu vystavených prací je skupina Radar charakterizována jako jedna z nejvýznamnějších skupin let šedesátých v Praze, nebude snad na škodu trochu si tato léta oživit.

Léta šedesátá jsou pro historii českého moderního umění nadmíru důležitá. Přesněji řečeno, mám na mysli údobí zhruba ohraničené léty 1957-1963, tedy údobí největšího uměleckého útlaku, ale také mohutného vzdoru, údobí cenzury výstav, zabavených katalogů a potracených vernisáží, ale také údobí památných, téměř tajných výstav, často sklepních či půdních, samizdatových publikací a především údobí těhotné vznikem a formací nových skupin různého programového zaměření, a jak doba pozdější ukázala, i různého historického významu. Některá opatření této temné doby se budou zdát dnes mnohým neuvěřitelná, jako zřeba pokus tehdejšího mocného Fondu umělců, aby se skupiny tvořily nikoli podle uměleckého zaměření (to mělo být jednotné v rámci importovaného socialistického realizmu), ale podle bydliště (!).

Nejdůležitější formací této doby byla beze sporu skupina Máj 57, první která se odvážila prorazit na veřejnost jako skupina s daným zaměřením a uměleckým programem. Jména členů této skupiny jsou navždy spjata s historií a bez nich si české moderní umění nelze představit. Pro nedostatek místa musím bohužel upustit zde i u dalších skupin od jmen a nezbývá než uvěřit. Podobně motivovaná Skupina G sdružila další serii nezapomenutelných jmen, některá se se skupinou Máj 57 prolínala. Skupiny Proměna a Skupina M byly kratšího trvání, ale nikoli menšího významu. Sem patří i vznik větší skupiny Trasa a v roce 60 se několikrát objevuje důležitá skupina Konfrontace, zatím pololegálně, aby od příštího roku nastoupila jako jedna z nejkvalitnějších na veřejnost. Je nutno se ještě zmínit o tvůrčích skupinách při SVU Mánes a Umělecké Besedě, od níž se odštěpila aktivní skupinka UB 12.

Ve zbývajícím údobí 61-63 se objevilo ještě několik nových skupin nejrozličnějšího složení i významu, jako např. Etapa, Blok, zajímavá krátkodobá Paleta vlasti a brněnský Profil a Parabola. A konečně do tohoto údobí patří i Radar.

Skupina Radar vznikla kolem roku 61 z umělců, kteří se do ostatních skupin nějak nevešli, což míním v dobrém slova smyslu a což jí pro tehdejší dobu právo na existenci neupírá. To, že jméno skupiny se v historii českého kumštu nevyskytuje často, je vinou různých okolností, z nichž nejdůležitější je poměrně malá tvůrčí invence a průraznost většiny členů. S jejich jmény se později setkáváme málokdy apo svém zániku (cca 1968) zanechala skupina pro historii jen nepatrné dědictví, na rozdíl od ostatních, dříve zde jmenovaných skupin. První předseda Radaru, malíř F.Gross (1909-85) je více vzpomínán pro své členství ve Skupině 42, v Umělecké Besedě a ve spolku Hollar, stejně jako malíř, grafik a ilustrátor F.Hudeček (1909-90).

Abych předešel výtce, že se zde snažím tlumočit svůj osobní názor, odkazuji jednak na obsírný katalog výstavy Ohniska znovuzrození (1994), výstavy která vyčerpávala historické údobí 1956-63 a kde žádný člen Radaru nebyl zastoupen, a konečně i na dvousvazkovou publikaci Akademie věd Nová encyklopedie českého výtvarného umění (1995), v níž skupina Radar je vzpomínána jen okrajově aniž by byla citována vlastním heslem. Podobný osud má převážná většina z asi pětadvaceti umělců, kteří Radarem prošli.

Nabízí se tedy zcela přirozená otázka, proč právě Radar zde má reprezentovat česká léta šedesátá, je-li tolik skupin a umělců, kteří by se podobného úkolu zhostili odpovědněji. Odpověď neznám a zde by byl můj dohad skutečně dohadem pouze subjektivním, a jako takový sem nepatří.

LADISLAV MALINSKÝ

Jaroslav Žák: Ve stínu kaktusu

Vydalo Chvojko nakladatelství v Praze nákladem 20.000 výtisků v roce 1990

Při jedné z mých prvních návštěv Prahy po listopadu 1989 mi padla do ruky brožovaná knížka s výše uvedeným titulem. Přečtete si sami, jak je na zadní straně uváděna:

Autorem humoristického románu *Ve stínu Kaktusu* je Jaroslav Žák, jeden z nejlepších představitelů české humoristické literatury. Svůj román napsal v roce 1947 jako velkou satirickou alegorii na poměry v Československu těsně před druhou světovou válkou, za německé okupace a po roce 1945. Děj umístil do imaginární jihoamerické země Hodoquasu, v níž žije národ Pivadorů, který je povahou svých přislušníků předurčen být „specialistou na poroby všeho druhu“. Postavy obdařil Jaroslav Žák „španělskými jmény“. Některé z nich jsou skutečnými historickými osobnostmi, jiné nesou jen některé povahové rysy skutečných osob. Adolf Hitler vystupuje jako Velký Náčelník, Goebbels jako kouzelník Tia Matla Mata. Karei Marx obdržel označení Barbados, jeho stoupenci

barbadisti. Komunisti dostali označení matadoři, podnikatel Máz Botta leččms připomíná Tomáše Baťu atd.

Román *Ve stínu Kaktusu* začal vycházet počátkem roku 1948 na pokračování na stránkách Svobodného slova, ale hned po 25. únoru 1948 bylo jeho otiskování zastaveno. Vzápětí Žáka vyloučili ze Syndikátu spisovatelů a nadlouho mu znemožnili publikování. V tomto těžkém životním období věnoval rukopis románu nakladateli Jiřímu Chvojkově, který mu poskytl finanční podporu. Tak se text románu zachoval dodnes. Původně byl míněn jako satira na konkrétní situaci v Československu, ale některé autorovy vize předznamenávají i vývoj událostí v následujících letech, v nichž skutečnost naplňovala, ale i předstihovala jeho fantazii blížkou fantazii Orwellově.

VE STÍNU KAKTUSU
(Tropická romance o vítězství hmoty nad duchem)

Ta knížka mně fascinuje, zvláště statě věnující se popisu Hodoquaské národní povahy. Protože jsem z četných rozhovorů s krajany jak v Nizozemsku, tak v Čechách nabyla dojmu, že toto dílko není mezi lidem příliš známé, dovoluji se zde uvést několik obzvláště zajímavých úryvků.

Bylo by zajímavé vědět, kolik čtenářů s názory pana Žáka souhlasí. Nutno si uvědomit, že tyto názory pramení z jeho zkušeností před- až poválečných, a dají se tedy považovat za názory historické.

Napište nám!

Nezazlíte nám jistě, že čas od času učiníme připomínku národopisnou nebo geografickou a osvěžíme tak vaše poněkud zasuté znalosti školního zeměpisu. Hodoquas bývá totiž někdy zaměňován s Hondurasem, jindy s Guatemalou a dokonce s Uruguayí, a ač je srdcem Jižní Ameriky, ještě donedávna se světová veřejnost domnívala, že se tam mluví španělsky jako v sousedních státech. Popravdě tam však sídlí prastarý, kulturní národ, snad potomci dávných Inků, mluvící osobitým jazykem, do něhož se za španělské nadvlády přimísila latinská slova jako *labeta, siesta, epes-ráves, limonáda, legranda, bašta, panděro, parola, bumbalista, fortepiano, hacanda, dupanda, podagra, laso, mamlas, melasa, brigadýr, kýbl, biliár, babyka, basketbalista, pianista, marxista, srandista* a nespočet jiných. Jim vděčí Hodoquas za to, že povrchní Evropan jej pokládá za iberoamerickou republiku. Nové mateřské pojmy způsobily nedávný vpád lidojedů, o němž si později povíme obšírněji. Nestvůrná kanibalská slova jako *esdépé, enesdépé, hájot, esesóbrgruppenšturmbanfýrer, esáman* atd. neblaze ovlivnila lahodný jazyk hodoquaský, neboť i vynikající údové národa v nich našli zaslíbení a v jejich duchu vytvořili pravou záplavu barbarských výrazů, například *esčéem, esenbé, úro, nársoc, socdem, kompartaj, nouz, fius, befeleme, pesseveze* apod. Není divu, že neinformovaný laik považuje národ takto mluvící za něco mezi Tatary a Křováky. Ostatně na tom nesou sami Hodoquasané část viny, neboť v dětinské pýše dávají cizincům vyslovovat věty jako *strč prst skrz krk* nebo *pštros a pštrosice s pštrosácaty*, na nichž si obzvláště zakládají.

Revoluce v Hodoquasu vypukla časně ráno a trvala nepřetržitě do půl dvanácté, kdy se bojovníci rozešli do svých domovů, aby poobědvali. Znalec hodoquaských poměrů to nebude považovat za nic divného, aniž se pozastaví nad tím, že přestávka v nastolování nového řádu se protáhla až do tří odpoledne. Takový už je to zvyk v té zemi, že po vydatném obědě popřejí Hodoquasané mírně alkoholický nápoj zvaný *ležak* a pak se oddávají siestě. V jazyku hodoquaském se tento národní obyčej jmenuje *šlofik*.

Nachmelivše se řádně, teskní hodoquaští po oněch dávných kondelkovských časech, kdy prý jejich země oplývala mlékem a strdí. Neznámo, proč jim tyto dvě pochutiny představují zdroj blahobytu, protože mléko nepijí od šestého roku dětského věku a co je to strď tam nikdo neví. Toliko učenci tuší, že je to asi med, ale medu nepožívají, dávajíce přednost vepřovému. A tak, když se byli sdostatek podroušili, dospějí k názoru, že všechno je lumpárna. Heslo *Všechno je to lumpárna* představuje politické krédo všech Hodoquasanů, kromě těch, kteří právě vládnou nebo jsou u koryt. Když lumpárna vyvrcholí, svrhnou občané vládců i nasycence, dosadí na jejich místo jiné a lumpárna znovu začíná. Oni si tam totiž vždycky vymyslí nějaký znamenitý systém, ale jakmile jej nastolí, přijdou na to, že takhle si to nepředstavovali. To ostatně ještě uvidíme ve vrcholných fázích našeho dramatu.

Má žák pravdu?

Všichni Hodoquasané totiž pocházejí z plantáží, všichni se hrnou do Posady, všichni chtějí dosáhnout hodností intelektuálních. Je proto Posada le los Pivadores městem trvale přelidněným, ale dojem velkoměsta nečiní a nikdy nečinila, protože se skládá z nesčetných vesnic a její obyvatelstvo jsou vesničané, kteří nevidí za roh ulice. Dokonce i mluva spisovná, intelektuální hodoquastina, skládá se valným dílem z obrátů plantážnických. Byť i městsky oděn, Hodoquasan vždy sklízí *bohaté ovoce práce, seje vítr a klidí bouři, leze někomu do zelí, má se jako prase v žitě, má své pole působnosti, slyší trávu růsti, kvete mu pšenice*, na svého soka *kydá hanu*, stát je pro něj *dojná kráva*, pořádek má doma *jako v chlévě*, snaží se *oddělit zrna od plev*, má *zdravé jádro*, *dře jako kůň*, má-li *másko na hlavě*, je *zticha jak s teplou buchtou*, život má trpky *jako nahý v trní*, věčně se *prodrává trním a hlozím*, odchází *sebere svých pět švestek*, snaží se *vyplet koukol mezi pšenicí*, *tkví kořeny své národní bytosti hluboko v rodné hroudě* a má nesmírnou zálibu v orání, takže zoře všechno, co mu přijde pod ruku, ať už je to rodná lřcha, úřední akt nebo politická koncepce.

Platí to i po 50. letech?

Jsou tedy Hodoquasané buď potomci chalupníků, kteří se dali cestou praděda Pivesca a dosáhli jistě zámožnosti nebo duchovních výšin či úředních poct, po případě všech tří věcí, a nebo ještě chalupnícky jsou a hodlají se teprve dát cestou pradědovou. Nyní již lépe pochopíme onu svéráznou vlastnost národa, o níž jsme se zmínili v první kapitole, totiž dít se sousedovi do úst, zda nezvýká větší a jakostnější sousto než já. Je to oblíbená zábava lidí, kteří si našetřili na domeček a neradi vidí, že ten protiva vedle si také střeďá na domeček. Mimoto přškře odsuzují každého, kdo domeček propije, ač se z toho v hloubi duše radují. Baráčnický charakter národu hodoquaského má však své hlubší, dějinné prapřčiny.

Hodoquasané jsou totiž specialisté na poroby. Jakmile se zbaví jedné nadvlády a trochu se vzmohou, již tu jsou další utlačovatelé, kteří jim nejdříve seberou všechno a pak je deptají. A tak se tento znamenitý národ zabýval dlouhá staletí hlavně úpěním, bojem proti uchvatitelům, vyháněním vetřelců, šetřením na nové domečky a dalším úpěním. I vyvinula se z toho národní povaha, šetrná, schránčlivá, mírně obmyslná, prostě baráčnická. Hlásí se tam sice heslo *Co na srdci, to na jazyku*, ale všichni se řídí spíše zásadou *Jinak do očí, jinak za rohem*. Proto i v údobích státní samostanosti mají Hodoquasané život dost neutěšený, plný starostí a obav. Jednou si totiž v radostném opojení vyšli na státní korouhev heslo *Pravda zvítězí* a od té doby každý občan starostlivě pozoruje vlajčí prapor, řkáje si v duchu: „Kdyby ta pravda náhodou skutečně zvítězila, mohli mě to bude stát?“

Nejoblíbenější porobou v dějinách hodoquaských je údobí španělské nadvlády. Pod žezlem hispánského mocnáře rozvíjelo se v zemi utěšeně bumbřlictví, jež je ideálem všech hodoquaských chalupníků, intelektuálů v to počítaje. Dojatě vzpomínají příslušníci starší generace na tuto idyllickou porobu a kdykoli jim něco soudobého nejde pod nos, řkají s povzdechem: „Tohle za starého Španělska nebejvalo.“

Co tomu říkáte?

VÍTE, ŽE ...

(1. vybráno z českého denního tisku, bez komentáře)

- ▶ se v Praze v říjnu t.r. konala **Mezinárodní konference o reklamní etice**?
Podle slov pana Juraje Podkonického, ředitele Rady pro reklamu, byly poznatky z české praxe v oblasti reklamy a její samoregulace pro západní účastníky konference překvapením. "Ještě nedávno mohla být Česká republika považována za 'divoký východ', kde neplatí žádná pravidla. Dnes prý může být považována za model jak pro východní, tak i pro západní část Evropy."
- ▶ **Jára Cimrman** objevil CD ROM? Písmena CD totiž znamenají "Cimrmanův disk". Ten původní byl dřevěný. Kopie tohoto původního disku se prodávaly po 199 Kč na veletrhu Inver Computer. Výtěžek byl určen pro tři nadace, které se zabývají problematikou postižených spoluobčanů: Bariéry, Paraple a Respin.
- ▶ do 5. ledna 1997 probíhá v Městské knihovně v Praze velká retrospektivní výstava **historického surrealismu z let 1929-1953**
- ▶ byla ve čtvrtém patře **Veletržního paláce v Praze** instalována permanentní expozice se jménem **Jitro kouzelníků**? Vlastně jde o dlouhodobý projekt s proměnlivou náplní, který umožňuje návštěvníkům seznámit se s novými otevřenými formami umění.
- ▶ se na **vysoké školy** v České republice letos přihlásilo **93.000 uchazečů**? Tito podali celkem 220.000 přihlášek, což je průměr 2,5 přihlášky na uchazeče. Jeden rekordman odeslal dokonce 45 formulářů. Podle sdělení Ministerstva školství ze začátku října je největší zájem o ekonomické obory (22%), učitelství (20%), technické vědy (13%) a práva (8%).
- ▶ **film** režiséra Jana Svěráka **Kolja** poputuje za Českou republiku do boje o nominaci na amerického Oskara? Česka filmová a televizní akademie (ČFTA) vybrala tento film ze 14 českých filmů, které měly premiéru mezi 1.11.1995 a 31.10.1996.
- ▶ české úřady k 16. září 1996 **významně omezily udělování pracovních povolení** a povolení k trvalému pobytu pro ukrajinské občany? V říjnu t.r. jednala v Praze oficiální ukrajinská delegace o dalších kvótách. V srpnu bylo podle sdělení ministerstva práce a sociálních věcí v ČR 42.000 ukrajinských pracovníků. Celkem pracuje v ČR podle odhadů více než čtvrt milionu cizinců, včetně ilegálních. Nejvíce je Ukrajinců, Poláků a Vietnamců.
- ▶ v **Brazílii žije asi 2.000 českých krajanů**? V Sao Paulu byl již v roce 1895 založen český krajanův Spolek Slavia, jako první české krajanové sdružení v Latinské Americe. **Václav Havel** se stal 19. září t.r. jeho čestným členem. Členský diplom mu byl krajanů předán při příležitosti jeho oficiální návštěvy Brazílie.

(2. dělo a děje se v Nizozemsku)

- ▶ v **Den Haagu** probíhají od 24.10. do 9.11.1996 **Dny české kultury**? Byly zahájeny slavnostním představením Pražského komorního baletu v Lucent Theater (24.10.) V Haagse Filmhuis proběhl retrospektivní cyklus filmů Jiřího Menzela. Ve foyeru Lucent Theateru je k vidění výstava "Tančící divadlo", v Městské knihovně na Spui byla 28.10. otevřena výstava "Český animovaný film" a 29.10. v atriu radnice (též Spui) výstavy "Česká litografie" a "Pět českých fotografů". Poslední tři výstavy budou k vidění i během měsíce listopadu.

Z A D N Í S T R A N A

Z U B Y S T R Ý C E B O Z D Ě C H A

Strýc Bozděch k nám nechodíval často, zato však pravidelně. Pravidlo si určoval sám. Byl to muž celkem-nenápadný, nadstředního věku, štíhlý, o vše se zajímal a hezky se s ním povídalo.

Bydleli jsme v prostorném bytě ve třetím patře moderního bytového komplexu. Předností bytu byla jeho poloha. Ač ještě ve středu města neměl žádné domy naproti, pouze zelené pásy, voda, opět zelené pásy a pak park. Prostorný balkon na sluneční straně velikosti pokoje byl další předností a v létě zastupoval obývací pokoj i jídelnu. V přízemí se táhl kol celého komplexu asi dvacet metrů široký zelený pás, ohražený zdí a křovím a ten nahrazoval nájemníkům přízemních bytů balkony. Rozměrem je ovšem daleko předčil, byla to už slušná zahrada. Z balkonů jsme mohli dění v zahradách hezky pozorovat pokud se tam něco zajímavého dělo.

Strýc Bozděch si náš balkon a výhled z něho zřejmě oblíbil, protože přicházel častěji v létě, aby mohl vychutnávat kávu na sluníčku nebo pod slunečníkem. Kde a jak jsme ke strýčkovi Bozděchovi přišli nevím, prostě byl ta-
dy, každý mu říkal strýčku, což bylo nejpádnějším důkazem, že nešlo o strýčkovství příbuzenské. I já jsem mu říkal strýčku, proti čemuž on nikdy neprotestoval, ač mi bylo brzo jasné, že je se mnou stejně málo příbuzný jako strýček Sam, strýček Křópal nebo strýček Příhoda.

Nejvíce mne na strýčkovi Bozděchovi fascinoval jeho chrup. Zdravý, bělostný a přes jeho nadstřední věk bez jediného kazu, takže jsem mu je-
já se svými plombami, inleyemi, korunkami a můstky upřímně záviděl. Strýček Bozděch si byl zřejmě krásy svého chrupu vědom a rád setrval s mírně pootevřenými rty, aby se i okolí mohlo kochat bělostnou krásou, o zvonivém širokoústém smíchu ani nemluvě. Můj zájem zvyšoval strýc Bozděch občasnými zvuky, které dovedl svými zuby vyluzovat. Někdy to bylo nenápadné klapání naprázdno, občas diskretní mlasknutí. Často po jeho odchodu jsem se v samotě koupelny snažil před zrcadlem tyto zvuky napodobit, ale vždy bez úspěchu, dokonalosti strýčka Bozděcha jsem nedosáhl.

Bylo hezké slunečné odpoledne, už bylo po kávě a spolu se strýčkem Bozděchem, opření pohodlně o zábradlí balkonu jsme pozorovali zahradu pod námi. Vždy bylo na co koukat. Nájemníci přízemí měli dva kluky v předškolním věku a k jejich potěše nanosili do zahrady všemožné atrakce, jako různé žebříky, tobogany, nafukovací bazény se skluzavkami, houpačky a jim podobné konstrukce. Hošiči byli tvrdí a v různých přestrojeních plně využívali všech možností pohybu, takže bylo jen otázkou času, kdy s něčeho nebo do něčeho spadnou. Nikdy nás nezklamali. Mezi tím se líně pohybovala nebo polehávala dobrácká dánská doga velikosti telete a váhy 85 kilogramů. Byla právě sama na trávníku a proto středem pozornosti strýčka Bozděcha, soustředěně ji pozoroval a když líně zašla pod balkon prvního patra a tím zmizela z našeho zorného pole, snažil se ji ještě sledovat hlubokým předklonem přes zábradlí, ústa dle svého zvyku mírně pootevřená.

A v tom jsem je opět spatřil, ty nádherné zuby. Padaly, zářice bělostí, přímo dolů na dočasně opuštěný trávník. Strýček Bozděch s poněkud svrástélou tváří se instiktivně otočil a chystal se vyběhnout a pádit tři patra dolů k záchraně svých zubů. Před tím se však ještě jednou otočil a podíval dolů, zřejmě aby si ověřil polohu svých zubů a nemusel dlouho hledat.

Bylo to počínání velice chytré, neb tímto opětným pohledem si ušetřil cestu dolů. Stačil ještě shlédnout závěrečný akt jak jeho chrupu se dychtivě zmocnila obrovská doga, párkrát to v její tlamě křuplo, a když shledala chrup nepotřebný jak pro sebe tak i nyní pro strýčka Bozděcha, s rozkoší jej vyplivla jako hrst perliček do trávy.

Strýček Bozděch shledal svá ústa nyní příliš veliká pro prázdnou dutinu, přešel ho široký úsměv, a já se již nikdy nesnažil v koupelně strýčka Bozděcha napodobit.

Ostatně od té doby strýček Bozděch na náš balkon nějak zanevřel a navštíví-li nás, pak jen v zimě, kdy je jak balkon tak i zahrada mimo provoz.